

บันไดเสียงในดนตรีไทยเดิม

ความหมาย

บันไดเสียงในดนตรีไทยเดิม (Thai Classical Music Scale) หมายถึง เสียงต่าง ๆ จากเครื่องดนตรีไทยที่ถูกจัดให้เป็นระบบและใช้ระบบเสียงนั้นในเพลงไทย

โครงสร้างของบันไดเสียง

เพลงไทยเป็นเพลงที่ใช้เสียง 7 เสียง เสียงทั้ง 7 เสียงนั้นมีบทบาท หน้าที่ และความสำคัญแตกต่างกัน

ต่างกัน เสียงทั้ง 7 เสียงสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งมี 5 เสียง อีกกลุ่มหนึ่งมี 2 เสียง กลุ่มเสียงทั้ง 2 กลุ่มมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันคือ กลุ่มเสียง 5 เสียงเป็นกลุ่มเสียงที่แสดงคุณลักษณะและคุณสมบัติที่เป็นโครงสร้างของ “บันไดเสียง” ในดนตรีไทย ในขณะที่กลุ่มเสียง 2 เสียง มิได้เป็นส่วนประกอบที่สร้างขึ้นเป็นบันไดเสียง บันไดเสียงเพลงไทยจึงเป็นบันไดเสียงที่ประกอบด้วยกลุ่มเสียง 5 เสียง เป็นเสียงหลัก และมีกลุ่มเสียงอีก 2 เสียงเป็นเสียงรอง

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

เสียงที่ 1 2 3 5 และ 6 เป็นเสียงหลัก และเสียงที่ 4 และ 7 เป็นเสียงรองของบันไดเสียง เสียงทั้ง 2 กลุ่ม กำหนดเป็น “ขั้นของบันไดเสียง” คือ

- เสียงที่ 1 กำหนดให้เป็นเสียง “ขั้นที่ 1” ของบันไดเสียง
- เสียงที่ 2 กำหนดให้เป็นเสียง “ขั้นที่ 2” ของบันไดเสียง
- เสียงที่ 3 กำหนดให้เป็นเสียง “ขั้นที่ 3” ของบันไดเสียง
- เสียงที่ 4 กำหนดให้เป็นเสียง “ขั้นที่ 4” ของบันไดเสียง
- เสียงที่ 5 กำหนดให้เป็นเสียง “ขั้นที่ 5” ของบันไดเสียง
- เสียงที่ 6 กำหนดให้เป็นเสียง “ขั้นที่ 6” ของบันไดเสียง
- เสียงที่ 7 กำหนดให้เป็นเสียง “ขั้นที่ 7” ของบันไดเสียง

การกำหนดชื่อบันไดเสียง

การกำหนดชื่อบันไดเสียงในเพลงไทย เป็นการกำหนดจากไฉ่ตัวอักษรไทย (ด ร ม ฟ ช ล ท) ที่ใช้แทนทำนองเพลงไทย โดยกำหนดจากกลุ่มเสียงหลักที่เป็นโครงสร้างของบันไดเสียงในทำนองเพลงนั้น ๆ การกำหนดชื่อของบันไดเสียงกำหนดจากไฉ่ขั้นที่ 1 ดังนี้

1	2	3	4	5	6	7	
ด	ร	ม	ฟ	ช	ล	ท	เรียก “บันไดเสียง โด”
ร	ม	ฟ	ช	ล	ท	ด	เรียก “บันไดเสียง เร”
ม	ฟ	ช	ล	ท	ด	ร	เรียก “บันไดเสียง มี”

ฟ	ช	ล	ท	ด	ร	ม	เรียก "บันไดเสียง ฟา"
ช	ล	ท	ด	ร	ม	ฟ	เรียก "บันไดเสียง ซอล"
ล	ท	ด	ร	ม	ฟ	ช	เรียก "บันไดเสียง ลา"
ท	ด	ร	ม	ฟ	ช	ล	เรียก "บันไดเสียง ที"

บันไดเสียงในดนตรีไทยมีหลายบันไดเสียง บทเพลงบางเพลงมีบันไดเสียงเดียว บทเพลงบางเพลงมีหลายบันไดเสียง บทเพลงที่มีบันไดเสียงเดียว เช่น

เพลงสร้อยสนัด

----	---ช	ลชดม	-ช-ล	-ด-ร	ม ร ด ล	---ช	ด ล ช ม
---ล	-ลลล	ด ร ด ล	-ช-ม	--ช ร	ม ด ร ม	--ลช	ม ช-ล
---ล	-ลลล	-ด-ล	-ลลล	--ดล	ช ม ช ล	--ร ด	ล ด-ร
-มชล	ช ม-ร	---ด	ม ร ด ล	-ช-ด	-ร-ม	ช ล ช ม	-ร-ด

กลุ่มเสียงหลักที่ใช้ในเพลงสร้อยสนัดคือ กลุ่มเสียง โด เร มี ซอล ลา ซึ่งเป็นเพลงในบันไดเสียง โด และสามารถเขียนเป็นแผนผังได้ดังนี้

ด	ร	ม	ฟ	ช	ล	ท
1	2	3	4	5	6	7

เพลงสีนวน

---ร	---ล	-ท-ล	ร ท ท ท	-ช-ล	-ท-ร	-ม-ร	-ท-ล
-ร-ช	-ล-ท	-ร-ท	-ล-ช	-ช ล ท	-ร-ล	ท ล ช ม	-ร-ช

กลุ่มเสียงที่ใช้ในเพลงสีนวนคือ ซอล ลา ที เร มี ซึ่งเป็นเพลงในบันไดเสียง ซอล และสามารถเขียนเป็นแผนผังได้ดังนี้

ช	ล	ท	ด	ร	ม	ฟ
1	2	3	4	5	6	7

เพลงทองย่อน 2 ชั้น

---ท	-ด ด ด	---ร	-ด ด ด	-ฟ-ร	-ด-ท	ท ท-ด	ด ด-ร
-ท ด ร	-ฟ-ช	-ท-ช	-ฟ-ร	-ฟ-ร	-ด-ท	ท ท-ด	ด ด-ร

กลุ่มเสียงหลักที่ใช้ในเพลงทองย่อนคือ เสียง ที โด เร ฟา ซอล ซึ่งเป็นเพลงในบันไดเสียง ที และสามารถเขียนเป็นแผนผังได้ดังนี้

ท	ด	ร	ม	ฟ	ช	ล
1	2	3	4	5	6	7

เพลงจระเข้หางยาว 3 ชั้น ท่อน 3

- ร - ด	ด ด - ร	ร ร - ฟ	ฟ ฟ - ช	- ล - ด	- ล - ช	ช ช - ฟ	ฟ ฟ - ร
- ช ฟ ร	ฟ ร ด ล	- ช - ล	- ด - ร	- ร - ด	ด ด - ร	ร ร - ฟ	ฟ ฟ - ช
- ฟ ช ล	ช ล ท ด	ท ร ด ท	ด ท ล ช	ด ร ด ล	ร ด ล ช	ด ล ช ฟ	ล ช ฟ ร
- ร ด ล	- ช - ฟ	ฟ ฟ - ช	ช ช - ล	- ด - ร	- ด - ล	ล ล - ช	ช ช - ฟ

กลุ่มเสียงที่ใช้ในเพลงจระเข้หางยาว ท่อน 3 คือ ฟา ซอล ลา โด เร ซึ่งเป็นเพลงในบันไดเสียงฟา และสามารถเขียนเป็นแผนผังได้ดังนี้

ฟ	ช	ล	ท	ด	ร	ม
1	2	3	4	5	6	7

เพลงที่มี 2 บันไดเสียง เช่น

เพลงนกขมิ้น 3 ชั้น ท่อน 1

- ล ช ม	ช ม ร ด	ด ด-ร	ร ร-ม	-ช-ล	-ช-ม	ม ม-ร	ร ร-ด
-ล-ช	ช ช-ด	ด ด-ร	ร ร-ม	-ด ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ล ช ฟ	ช ฟ ม ร
ช ร ม ร	ช ฟ ม ร	ด ร ม ร	ช ฟ ม ร	-ด ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ล ช ฟ	ช ฟ ม ร
-ล ช ม	ช ม ร ด	ด ด-ร	ร ร-ม	-ช-ล	-ช-ม	ม ม-ร	ร ร-ด
-ท-ร	-ท-ล	ล ล-ช	ช ช-ม	-ม-ร	ร ร-ม	ม ม-ช	ช ช-ล
-ร-ท	-ล-ช	ช ช-ล	ล ล-ท	-ร-ม	-ร-ท	ท ท-ล	ล ล-ช

กลุ่มเสียงหลักที่ใช้ในเพลงนกขมิ้น 4 บรรทัดแรก คือ เสียง โด เร มี ซอล ลา ซึ่งอยู่ในบันไดเสียง โด

ด	ร	ม	ฟ	ช	ล	ท
1	2	3	4	5	6	7

และใน 2 บรรทัดสุดท้าย คือกลุ่มเสียง ซอล ลา ที เร มี ซึ่งอยู่ในบันไดเสียง ซอล และสามารถเขียนเป็นแผนผังได้ดังนี้

ช	ล	ท	ด	ร	ม	ฟ
1	2	3	4	5	6	7

บรรณานุกรม

- มนตรี ตราโมท. ศัพท์สังคิต. กรมศิลปากร, 2507.
- มานพ วิสุทธิแพทย์. ดนตรีไทยวิเคราะห์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2533.
- ลัด ภูเขาทอง. การดนตรีไทยและทางไปสู่ดนตรีไทย. กรุงเทพฯ : Dr. Sax, 2532.
- _____. ประชุมบทความทางวิชาการทางดนตรี. กรุงเทพฯ : Dr.Sax, 2534.
- อุทิศ นาคสวัสดิ์. ทฤษฎีและปฏิบัติดนตรีไทย. กรุงเทพฯ : พัฒนศิลป์การดนตรีและละคร, 2511.
- Miller, Terry and Williams, Sean. **Southeast Asia : The Garland Encyclopedia of Music.**
Vol. 4. New York and London : Garland Publishing, 1998.
- Morton, David. **The Traditional Music of Thailand.** Berkeley : University of California Press,
1976.
- Sadie. Stanley. **The New Grove Dictionary of Music and Musicians.** Vol.18. London : Macmillan
Publishers Limited, 1980.

องค์ประกอบเพลงไทยเดิม

ความหมาย

องค์ประกอบเพลงไทยเดิม (Elements of Thai Classical Music) หมายถึง ส่วนสำคัญทางทฤษฎีที่ประกอบกันขึ้นเป็นเพลงไทย ซึ่งแต่ละส่วนมีความแตกต่างกันและมีคุณลักษณะเฉพาะตามกฎเกณฑ์ของแต่ละส่วน เพลงไทยมีองค์ประกอบสำคัญๆอยู่ 3 อย่างคือ

1. ทำนองหลัก
2. ทำนองแปร
3. จังหวะ

ทำนองหลัก

เป็นทำนองเพลงหรือ “ทางซ้อง” ที่บรรเลงโดยฆ้องวงใหญ่ซึ่งใช้บรรเลงรวมวง โดยบรรเลงตามหลักการและวิธีการการบรรเลงฆ้องวงใหญ่ ทำนองหลักนี้เป็นทำนองเพลง เพลงที่ผู้ประพันธ์ประพันธ์ขึ้นหรือเป็นทำนองเพลงที่ได้รับการยอมรับในวงดนตรีที่ได้สืบทอดกันมา

ทำนองหลักถือเป็นองค์ประกอบทางทฤษฎีที่สำคัญมากที่สุดในดนตรีไทย ทำนองหลักเป็นองค์ประกอบที่เป็นพื้นฐานในการประดิษฐ์ทำนองแปร และเป็นองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับจังหวะ

ตามหลักวิชาดุริยางคศาสตร์ไทย ทำนองหลักมีบทบาทมากในเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่เรียกว่า “มุขปาฐะ” คือมีการถ่ายทอดสืบทอดกันมาด้วยการจดจำบอกเล่า เพลงไทยที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้สามารถดำรงคงอยู่กับสังคมไทยและรับใช้สังคมไทยมาได้เป็นร้อย ๆ ปีเพราะในทำนองหลักนั้นมีปัจจัยสำคัญหลายอย่างประกอบกันอยู่อันได้แก่ บันไดเสียง วรรณเพลง ลูกตก อัตร จังหวะ และมีปัจจัยอื่นที่มีความสัมพันธ์กันคือ ความยาวซึ่งอยู่ในรูปของจังหวะหน้าทับทำให้การถ่ายทอด “ทำนองหลัก” จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งนั้นสามารถถ่ายทอดองค์ประกอบสำคัญของเพลงได้อย่างครบถ้วน

ทางซ้องสามารถจำแนกตามลักษณะการบรรเลงได้ 2 อย่าง คือ

1. ทางซ้องเพลงทางพื้น
2. ทางซ้องเพลงทางกรอ

ทางซ้องเพลง “ทางพื้น” เป็นทำนองเพลงที่ประดิษฐ์ไว้เพื่อให้ฆ้องวงใหญ่บรรเลง ส่วนเครื่องดนตรีอื่นๆ ที่ทำทำนองได้ในวงดนตรีต้องบรรเลงตามหลักการและวิธีการบรรเลงของเครื่องดนตรีนั้นๆ

ทำขวัญ

นางนาค M.M. ♩ - 56

ปี่ใน (Pi Nai)

ระนาดเอก, ระนาดเหล็ก (Ranad Ek, Ranad Lek)

ฆ้องวงใหญ่ (Gong Wong Yai)

ฆ้องวงเล็ก (Gong Wong Lek)

ระนาดทุ้ม (Ranad Thume)

ทับเหล็ก (Thume Lek)

ฉิ่ง (Ching)

ตะโพน (Tapone)

ฉาบเล็ก (Charb Lek)

{ ฉาบใหญ่ (Charb Yai)
โหม่ง (Mong)

ระดับเสียงแท้จริงสูงขึ้นไประบะชั้นนี้ $\llcorner$ Sounding one octave higher.

ทางฆ้องทางพินมีลักษณะการบรรเลง 2 อย่างคือ การบรรเลงโดยใช้โน้ตเดี่ยว (ตีมือเดียว) และ บรรเลงโดยใช้โน้ตคู่ (ตีสองมือพร้อมกัน) ผสมผสานกัน

ตัวอย่างทางฆ้องที่บรรเลงมือเดียว

ตัวอย่างทางฆ้องที่บรรเลงสองมือพร้อมกัน

ทำนองเพลงทางพิน มีลักษณะทำนองเพลงอยู่ 2 ลักษณะ คือ

- ทำนองทั่วไป
- ทำนองเฉพาะ

ทำนองทั่วไป เป็นทำนองเพลงประเภทหนึ่งที่พบได้ในเพลงต่าง ๆ หลายเพลง ทำนองเพลงนี้เป็นทำนองเพลงที่หลากหลายและไม่เป็นทำนองที่มีลักษณะเฉพาะที่เด่นชัดของบทเพลงนั้น ๆ จึงมักพบทำนองเพลงประเภททำนองทั่วไปในเพลงใดเพลงหนึ่งหรือตอนใดตอนหนึ่งของเพลง ทำนองเพลงประเภทนี้ถ้าเป็นทำนองสั้น ๆ จะไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นทำนองเพลงของบทใด อาจพบทำนองเพลงที่หลากหลาย การบรรเลงบทเพลงที่เป็นทำนองทั่วไปนั้นเครื่องดนตรีอื่น ๆ ในวงดนตรีควรแปรทำนองเป็นทางของตัวเอง

-ลขม	ขมรด	ดต-ร	รร-ม	-ช-ล	-ช-ม	มม-ร	รร-ด
------	------	------	------	------	------	------	------

ตัวอย่างทำนองเพลงทางพิน ทำนองทั่วไป

ทำนองเพลงทางพิน ที่เป็นทำนองทั่วไปสามารถจำแนกตามเสียงลูกตกของวรรคเพลง ซึ่งทำนองเหล่านี้เป็นพื้นฐานของสร้างทำนองแปร

ทางฆ้องที่ลูกตกเป็นเสียงที่ 1 ของบันไดเสียง

-ช-ด	-ร-ม	-ช-ม	-ร-ด
------	------	------	------

---ช	-ช-ช	-ม-ฟ	ช ล-ด
------	------	------	-------

ทางฆ้องที่ลูกตกเป็นเสียงที่ 2 ของบันไดเสียง

-ล-ช	ช ช-ล	ล ล-ด	ด ด-ร
------	-------	-------	-------

-ด--	ร ม-ช	-ล-ช	-ม-ร
------	-------	------	------

ทางฆ้องที่ลูกตกเป็นเสียงที่ 3 ของบันไดเสียง

-ล-ช	ช ช-ด	ด ด-ร	ร ร-ม
------	-------	-------	-------

-ด ร ม	-ช-ล	-ด-ล	-ช-ม
--------	------	------	------

ทางฆ้องที่ลูกตกเป็นเสียงที่ 5 ของบันไดเสียง

-ร-ด	ด ด-ร	ร ร-ม	ม ม-ซ
------	-------	-------	-------

-ด ร ม	-ซ-ล	-ร-ด	-ล-ซ
--------	------	------	------

ทางฆ้องที่ลูกตกเป็นเสียงที่ 6 ของบันไดเสียง

-ม-ร	ร ร-ม	ม ม-ซ	ซ ซ-ล
------	-------	-------	-------

-ม-ซ	-ม-ร	ร ร-ด	ด ด-ล
------	------	-------	-------

ทำนองเฉพาะ เป็นทำนองเพลงที่เป็นทำนองเฉพาะเพลง หรือเป็นทำนองเฉพาะกลุ่มเพลง การบรรเลงทำนองเพลงประเภทนี้ควรบรรเลงตามทำนองเพลงที่ผู้ประพันธ์ได้ประพันธ์ไว้หรือบรรเลงตามทำนองเดิมของบทเพลงทำนองเพลงประเภทนี้เพียงสั้น ๆ ก็สามารถบ่งบอกได้ว่าเป็นทำนองเพลงใด หรือเป็นทำนองเพลงของบทเพลงประเภทใด การบรรเลงบทเพลงที่เป็นทำนองเฉพาะนี้ เครื่องดนตรีอื่น ๆ ในวงดนตรีสามารถแปรทำนองเป็นทางของเครื่องดนตรีนั้น ๆ เช่นเดียวกับการบรรเลงบทเพลงที่เป็นทำนองทั่วไป

-ด ร ม	-ซ-ล	-ท-ม	-ร--	-ซ-ซ	ล ท-ล	-ท-ม	-ร--
--------	------	------	------	------	-------	------	------

ตัวอย่างทำนองเพลงทางพื้น ทำนองเฉพาะจากเพลง กราวใน 2 ชั้น

ทำนองเพลงทางพื้น ที่เป็นทำนองเฉพาะนี้มีทำนองเพลงที่หลากหลาย และมีลูกตกที่เสียงต่าง ๆ ทั้ง 5 เสียงในบันไดเสียงเช่นเดียวกับทำนองเพลงทางพื้น ที่เป็นทำนองทั่วไป ดังตัวอย่าง

ลูกตกเสียงที่ 1 (บันไดเสียง เร)

-ล ล ล	-ล-ร	-ล-ฟ	-ฟ ม ร
--------	------	------	--------

ลูกตกเสียงที่ 2 (บันไดเสียง ซอล)

-ซ ล ท	-ร-ม	-ร-ด	-ท-ล
--------	------	------	------

ลูกตกเสียงที่ 3 (บันไดเสียง ซอล)

---ร	-ด ท ล	---ท	-ท ท ท
------	--------	------	--------

ลูกตกเสียงที่ 5 (บันไดเสียง ซอล)

-ท-ร	-ท-ล	-ซ-ล	-ท-ร
------	------	------	------

ลูกตกเสียงที่ 6 (บันไดเสียง ซอล)

-ล-ท	-ร-ม	-ม-ร	-ม ม ม
------	------	------	--------

ตัวอย่างทำนองเพลงทางพื้น ทำนองเฉพาะ ที่ลูกตกเสียงต่าง ๆ

ทางฆ้องเพลง “ทางกรอ” เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “บังคับทาง” เป็นทำนองเพลงที่ผู้ประพันธ์ต้องการให้การบรรเลงทำนองเพลงเป็นไปตามที่กำหนดไว้ เครื่องดนตรีที่ทำนองเพลงได้ทุกชิ้นจึงควรบรรเลงตามวัตถุประสงค์ของผู้ประพันธ์ไม่ควรแปรทำนองเพลงตามลักษณะวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีนั้น ๆ

---ด	---ล	---ช	---ม	----	---ร	-ม-ด	-ร-ม
---ร	---ม	---ช	---ล	---ร	---ด	---ล	---ช
---ด	---ล	---ช	---ม	----	---ร	-ม-ด	-ร-ม
---ช	---ล	-ร ด ล	-ช-ม	----	ช ล ด ร	ม ร ช ม	-ร-ด

ตัวอย่างทางฆ้อง เพลงทางกรอ

ทำนองแปร

ทำนองแปร หมายถึงทำนองเพลงที่บรรเลงโดยเครื่องดนตรีอื่น ๆ นอกเหนือจากฆ้องวงใหญ่ โดยแปรหรือประดิษฐ์จากทำนองหลักหรือ “ทางฆ้อง” ให้เป็นทำนองของแต่ละเครื่องมือตามหลักและวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรีชนิดนั้น ๆ ทำนองแปรอาจมีทำนองเพลงที่แตกต่างจากทำนองหลักโดยสิ้นเชิง หรือมีทำนองเพลงคล้ายคลึงกับทำนองหลัก หรือมีทำนองเพลงเหมือนกับทำนองหลัก ทำนองแปรและทำนองหลัก (ทางฆ้อง) จะต้องมีความสัมพันธ์กันในเรื่องความยาวของทำนองเพลง เสียงลูกตก และบันไดเสียง

ทำนองเพลงทางฆ้อง 1 วรรค ที่ลูกตกแต่ละเสียงสามารถแปรเป็นทางระนาดเอกได้หลายทำนองดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างการแปรทำนองจากทางฆ้องลูกตกเสียงที่ 1

ทางฆ้อง	-ช-ล	-ร-ม	-ช-ม	-ร-ด
ทางระนาด	ช ล ท ด	ท ล ช ม	ฟ ช ล ช	ฟ ม ร ด
	ช ล ท ด	ท ด ร ม	ด ร ล ท	ด ม ร ด
ทางฆ้อง	---ช	-ช-ช	-ม-ฟ	ชล-ด
ทางระนาด	ช ม ช ช	ช ล ช ช	ด ล ด ด	ด ร ด ด
	ด ร ม ร	ด ท ล ช	ท ล ช ล	ท ด ร ด

ตัวอย่างการแปรทำนองจากทางฆ้องลูกตกเสียงที่ 2

ทางฆ้อง	-ล-ช	ช ช-ล	ล ล-ด	ด ด-ร
ทางระนาด	ด ร ม ช	ร ม ช ล	ม ช ล ด	ช ล ด ร
	ด ช ล ช	ร ม ช ล	ร ด ล ด	ช ล ด ร

ทางฆ้อง	-ด-ร	-ม-ช	-ล-ช	-ม-ร
ทางระนาด	ช ด ร ม	ร ม ฟ ช	ฟ ล ช ฟ	ช ฟ ม ร
	ช ด ร ม	ฟ ล ช ฟ	ด ร ม ฟ	ช ฟ ม ร
	ม ร ด ช	ด ล ช ฟ	ด ร ม ฟ	ช ฟ ม ร

ตัวอย่างการแปรทำนองจากทางฆ้องลูกตกเสียงที่ 3

ทางฆ้อง	-ล ช ม	ช ม ร ด	ด ด-ร	ร ร-ม
ทางระนาด	ช ล ช ม	ช ม ร ด	ท ล ช ล	ท ด ร ม
	ท ช ล ท	ด ล ท ด	ร ท ด ร	ม ด ร ม
	ท ล ช ร	ช ล ท ด	ท ล ช ล	ท ด ร ม

ทางฆ้อง	-ด-ร	-ด-ล	ล ล-ช	ช ช-ม
ทางระนาด	ช ล ด ร	ม ร ด ล	ร ด ล ช	ด ล ช ม
	ร ม ด ร	ล ด ช ล	ม ช ล ช	ด ล ช ม

ตัวอย่างการแปรทำนองจากทางฆ้องลูกตกเสียงที่ 5

ทางฆ้อง	-ม-ร	-ด-ล	-ม ร ด	-ล-ช
ทางระนาด	ช ล ด ร	ม ร ด ล	ช ล ด ร	ด ท ล ช
	ร ด ม ร	ม ด ร ล	ด ล ร ด	ร ล ด ช

ทางฆ้อง	-ช-ด	-ร-ม	ร ด ร ม	ฟ ช-ช
ทางระนาด	ช ม ร ด	ล ช ฟ ม	ร ด ร ม	ร ม ฟ ช
	ช ล ท ด	ท ด ร ม	ฟ ม ล ม	ฟ ช ล ช

ตัวอย่างการแปรทำนองจากทางฆ้องลูกตกเสียงที่ 6

ทางฆ้อง	-ม-ร	ร ร-ม	ม ม-ช	ช ช-ล
ทางระนาด	ร ม ร ร	ม ช ม ม	ช ล ช ช	ล ด ล ล
ทางฆ้อง	-ม-ช	-ม-ร	ร ร-ด	ด ด-ล
ทางระนาด	ช ร ม ฟ	ช ฟ ม ร	ม ฟ ช ฟ	ม ร ด ล

จังหวะ

การแบ่งระยะเวลาช่วงใดช่วงหนึ่งออกเป็น ส่วนๆ ในทางดนตรีมักจะแบ่งอย่างสม่ำเสมอ โดยจะแบ่งที่ห่างอย่างไรนั้นแล้วแต่วัตถุประสงค์ของการแบ่ง จังหวะ เป็นองค์ประกอบสำคัญอีกอย่างหนึ่งในทางดนตรี จังหวะในดนตรีไทยแบ่งออกเป็น 3 อย่างคือ

- จังหวะสามัญ
- จังหวะฉิ่ง
- จังหวะหน้าทับ

1. จังหวะสามัญ

จังหวะสามัญ เป็นจังหวะที่รู้สึกได้เมื่อได้ยินทำนองเพลง (ถ้ามองในมุมมองกลับก็จะเห็นว่าในทำนองเพลงทุกเพลงย่อมมีจังหวะในตัวอยู่แล้ว) จังหวะสามัญที่รู้สึกได้นี้สามารถถ่ายทอดออกมาในรูปของจังหวะเคาะ หรือการปรบมือให้เข้ากับ

ทำนองเพลง โดยปกติแล้วจังหวะสามัญของคนส่วนใหญ่จะตรงกัน หมายความว่าถ้าเคาะจังหวะหรือปรบมือให้เข้ากับทำนองเพลงแล้ว คนส่วนใหญ่จะเคาะเหมือนกัน

2. จังหวะฉิ่ง

จังหวะฉิ่ง เป็นจังหวะที่เกิดจากการบรรเลงฉิ่งให้เข้ากับทำนองเพลงอย่างถูกต้องตามเกณฑ์หรือตามความประสงค์ของผู้ประพันธ์ หรือตามความเหมาะสมของการบรรเลง การบรรเลงฉิ่งให้เข้ากับทำนองเพลงนั้นมีการบรรเลงหลายอย่างคือ

ก. บรรเลงตามอัตราจังหวะ การกำหนดการบรรเลงฉิ่งตามอัตราจังหวะนี้โดยทั่วไปมีการกำหนดไว้ 3 อัตราจังหวะ คือ 3 ชั้น 2 ชั้น และชั้นเดียว ซึ่งสามารถเขียนโน้ตและกำหนดการบรรเลงฉิ่งในอัตราจังหวะต่างๆ ดังนี้

อัตราจังหวะ 3 ชั้น

จังหวะฉิ่ง	-		+		-		+	
ทำนองเพลง	----	-ด-ล	--ด ล	ช ฟ-ช	--ล ช	ฟ ร-ฟ	-ร-ช	-ฟ ฟ ฟ

อัตราจังหวะ 2 ชั้น

จังหวะฉิ่ง	-	+	-	+	-	+	-	+
ทำนองเพลง	----	ร ม ฟ ช	---ร	---ม	ร ด ร ม	-ฟ-ช	ล ช ฟ ช	ล ท ช ล

อัตราจังหวะ ชั้นเดียว

จังหวะ	- +	- +	- +	- +	- +	- +	- +	- +
ทำนองเพลง	--ด ล	--ด ข	-ม ขล	ข ล ด ข	--ด ล	--ด ข	-ม ขล	ข ล ด ข

ข. บรรเลงตามลักษณะบทเพลง การกำหนดการบรรเลงตามลักษณะบทเพลงมีการกำหนดไว้หลายอย่าง เช่น

เพลงประเภทฉิ่งตัด

จังหวะฉิ่ง		-		+		-		+
ทำนองเพลง	----	---ร	---ล	-ท-ร	---ม	ข ม ร ท	ล ข-ล	

เพลงกราวใน 2 ชั้น

จังหวะฉิ่ง	-	-	-	-	-	-	-	-
ทำนองเพลง	-ด ร ม	-ข-ล	-ข-ด	-ด-ด	-ม-ข	-ม-ร	-ด-ล	-ข-ด

เพลงเชิดจีน

จังหวะฉิ่ง	+	+	+	+		+	+	+
ทำนองเพลง	-ด ร ม	-ข-ล	-ด-ล	-ข-ม	-ล ข ม	ข ม ร ด	-ข-ด	-ด ร ม

เพลงลำเนียงจีน

จังหวะฉิ่ง		-	-	+		-	-	+
ทำนองเพลง	----	-ข ข ข	ล ข ม ข	-ล-ด	--ร ด	-ล-ข	-ม--	ข ล-ข

หมายเหตุ กำหนดให้เครื่องหมาย “ - ” แทนจังหวะ และเครื่องหมาย “ + ” แทนจังหวะ “ฉับ”

3. จังหวะหน้าทับ

จังหวะหน้าทับ เป็นจังหวะที่เกิดจากการบรรเลงกลองให้เข้ากับทำนองเพลงอย่างถูกต้อง สิ่งที่ถูกกำหนดให้กลองบรรเลงเรียกว่า “หน้าทับ” ซึ่งมีหน้าทับหลายอย่าง หน้าทับแต่ละหน้าทับมีการกำหนดการบรรเลงที่ต่างกันอัตราจังหวะชั้นที่แตกต่างกัน ซึ่งมีการบรรเลงทั้งอัตราจังหวะ 3 ชั้น 2 ชั้น และชั้นเดียว นอกจากนี้ยังมีการกำหนดการบรรเลงที่แตกต่างกันจากกลองต่างชนิดกัน กล่าวคือ หน้าทับบางหน้าทับ เช่น หน้าทับปรบไ่สามารถบรรเลงได้ทั้ง กลองแขก กลองสองหน้า โทน รำมะนา มโหรี และตะโพนไทย ซึ่งหน้าทับจากกลองต่างชนิดกันจะมีลักษณะการบรรเลงหรือ เนื้อทำนองหน้าทับแตกต่างกัน หน้าทับมีหลายชนิด เช่น

ก. หน้าทับปรบไก่อ

หน้าทับปรบไก่อสำหรับ กลองแขก

3 ชั้น

-ทัง-ติง	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-โจ๊ะ-จ๊ะ	---ปะ	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-โจ๊ะ-จ๊ะ
-ติง-ติง	-ทังติงทัง	-ทัง-ติง	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-ติง-ทัง	-ติง-ติง	-ทัง-ติง	-ติง-ทัง

2 ชั้น

-ทัง-ติง	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-ติง-ทัง	-ติง-ติง	-ทัง-ติง	-ติง-ทัง
----------	-----------	-----------	-----------	----------	----------	----------	----------

ชั้นเดียว

--ติงทัง	-ติง--	ติงทัง-ติง	-ทังติงทัง
----------	--------	------------	------------

หน้าทับปรบไก่อสำหรับ โทน-รำมะนา มโหรี

3 ชั้น

-ท้ม-ติง	-จ๊ะ-โจ่ง	-จ๊ะ-โจ่ง	-จ๊ะ-โจ่ง	---นะ	-จ๊ะ-โจ่ง	-จ๊ะ-โจ่ง	-จ๊ะ-โจ่ง
-ติง-ติง	-ท้มติงท้ม	-ท้ม-ติง	-จ๊ะ-โจ่ง	-ติง-ท้ม	-ติง-ติง	-ท้ม-ติง	-ติง-ท้ม

2 ชั้น

-ท้ม-ติง	-จ๊ะ-โจ่ง	-จ๊ะ-โจ่ง	-จ๊ะ-โจ่ง	-ติง-ท้ม	-ติง-ติง	-ท้ม-ติง	-ติง-ท้ม
----------	-----------	-----------	-----------	----------	----------	----------	----------

ชั้นเดียว

--ติงท้ม	-ติง--	ติงท้ม-ติง	-ท้มติงท้ม
----------	--------	------------	------------

หน้าทับปรบไก่อสำหรับ กลองสองหน้า

3 ชั้น

---พลึง	---ปะ	--เถะ	-พลึง-ปะ	-เถะ-เถะ	-พลึง-ปะ	---ปะ	---ตูป
----	---พลึง	----	-พลึง-พลึง	---เท่ง	-ตลิง-ติง	-เท่งติงเท่ง	-ตูปพลึง

2 ชั้น

---พลึง	-พลึง-ปะ	---ปะ	---ตูป	---พลึง	---พลึง	---ตูป	---พลึง
---------	----------	-------	--------	---------	---------	--------	---------

ชั้นเดียว

---พลึง	-ปะ--	-พลึง-ปะ	-ตูป-พลึง
---------	-------	----------	-----------

หน้าทับปรบไ้ สำหรับตะโพนไทย

2 ชั้น

----	---พลึง	-พลึง-ตุบ	-ป๊ะ-ตุบ	---พลึง	---พลึง	---ตุบ	---พลึง
------	---------	-----------	----------	---------	---------	--------	---------

ชั้นเดียว

---พลึง	-ป๊ะ---	-พลึง-ป๊ะ	-ตุบ-พลึง
---------	---------	-----------	-----------

ข. หน้าทับสองไม้

หน้าทับสองไม้สำหรับ กลองแขก

3 ชั้น

-ทัง-ตึง	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-โจ๊ะ-จ๊ะ	-ตึง-ตึง	-ทังตึงทัง	-ตึง-ตึง	-ทังตึงทัง
----------	-----------	-----------	-----------	----------	------------	----------	------------

2 ชั้น

--โจ๊ะจ๊ะ	ตึงตึง-ตึง	--โจ๊ะจ๊ะ	ตึงตึง-ทัง
-----------	------------	-----------	------------

ชั้นเดียว

--โจ๊ะจ๊ะ	ตึงตึง-ทัง
-----------	------------

หน้าทับสองไม้สำหรับโพน รำมะนา มโหรี

3 ชั้น

-ท้ม-ตึง	-จ๊ะ-โจ้ง	-จ๊ะ-โจ้ง	-จ๊ะ-โจ้ง	-ตึง-ตึง	-ท้มตึงท้ม	-ตึง-ตึง	-ท้มตึงท้ม
----------	-----------	-----------	-----------	----------	------------	----------	------------

2 ชั้น

-จ๊ะ-โจ้ง	ตึงตึง-ตึง	-จ๊ะ-โจ้ง	ตึงตึง-ท้ม
-----------	------------	-----------	------------

ชั้นเดียว

-จ๊ะ-โจ้ง	ตึงตึง-ท้ม
-----------	------------

หน้าทับสองไม้สำหรับ กลองสองหน้า

3 ชั้น

---พลึง	-พลึง-ป๊ะ	----	-ตลึง-ตึง	----	---ป๊ะ	---ตุบ	---พลึง
---------	-----------	------	-----------	------	--------	--------	---------

2 ชั้น

---ป๊ะ	-ตุบ-ตึง	---ป๊ะ	-ตุบ-พลึง
--------	----------	--------	-----------

ชั้นเดียว

---ป๊ะ	-ตุบ-พลึง
--------	-----------

หน้าทับสองไม้สำหรับ ตะโพนไทย

2 ชั้น

---ตูป	---พลึง	---พลึง	---พลึง
--------	---------	---------	---------

ชั้นเดียว

---ตูป	-พลึง-พลึง
--------	------------

ค. หน้าทับพิเศษ หน้าทับพิเศษนี้มีมากมายหลายหน้าทับ เป็นหน้าทับเฉพาะเพลงหรือกลุ่มเพลง เช่น

หน้าทับลาว สำหรับโพน รำมะนา มโหรี

-ตึง-จ๊ะ	-ตึง-ตึง	---ท่ม	-ตึง-ท่ม
----------	----------	--------	----------

หน้าทับสมิงทอง สำหรับกลองแขก

----	-โຈະ-ຈະ	-โຈະ-ຈະ	----	-โຈະ-ຈະ	-โຈະ-ຈະ	-โຈະ-ຈະ	-โຈະ-ຈະ
-ทั่งตึงตึง	-โຈະตึงตึง	-ทั่งตึงตึง	-ตึง-ทั่ง	-ตึง-ตึง	-ทั่งตึงทั่ง	ตึงทั่ง-ตึง	-โຈະ-ຈະ
--ตึงทั่ง	ตึงทั่งตึงทั่ง	ตึงทั่ง-ตึง	-โຈະ-ຈະ	--ตึงทั่ง	ตึงทั่งตึงทั่ง	ตึงทั่ง-ตึง	-โຈະ-ຈະ
-ทั่งตึงตึง	-โຈະตึงตึง	-ทั่งตึง-ตึง	-ตึง-ทั่ง	-ตึง-ตึง	-ทั่งตึงทั่ง	ตึงทั่ง-ตึง	-โຈະ-ຈະ

หน้าทับเพลง ลา สำหรับตะโพนไทย และกลองทัด

ทำนองเพลง	-ล-ล	-ท-ท	-ม-ร	---ม	-ท-ล	-ช-ม	-ดรม	-ช-ล
ตะโพน	---ตึง	---ณะ	-ตูป-ตึง	---ตูป	---พลึง	---ณะ	-ตูป-ตึง	---ตูป
กลองทัด	----	----	----	---ต้อม	----	----	----	---ต้อม

ทำนองเพลง	-ร-ท	-ล-ช	ชช-ล	ลล-ท	-ชลท	-ร-ม	-ช-ม	-ร-ท
ตะโพน	---พลึง	---ตึง	-ตึง-ตูป	-พลึง-เท่ง	--ตูปตึง	--ตูปพลึง	---ตึง	---ตูป
กลองทัด	----	----	----	---ต้อม	----	----	----	---ต้อม

ทำนองเพลง	-ลลล	-ท-ล	-ช-ม	-ช-ล	-ท-ร	-ท-ล	ลล-ช	ชช-ม
ตะโพน	---เท่ง	ตึงตูป--	-เท่งตึงตูป	-เท่งตึงตูป	---เท่ง	ตึงตูป--	-เท่งตึงตูป	-เท่งตึงตูป
กลองทัด	----	-ต้อม--	---ต้อม	---ต้อม	----	-ต้อม--	---ต้อม	---ต้อม

ทำนองเพลง	-ร ร ร	-ม-ช	-ท-ล	-ช-ม	-ร-ม	-ร-ท	---ล	---ช
ตะโพน	-ตึง-เท่ง	-ตะ-ต๊ับ	-ตึง-ต๊ับ	ตึงต๊ับเพลิง	--ต๊ับตึง	-ต๊ับเพลิง	-ตะ-ต๊ับ	-ตึง-ต๊ับ
กลองทัด	---ตุ้ม	---ตุ้ม	---ตุ้ม	----	-ตุ้ม--	---ตุ้ม	---ต้อม	---ต้อม

ประโยชน์และคุณค่าทางการศึกษา

1. องค์ประกอบของดนตรีไทยเดิมเป็นแนวคิดทางทฤษฎีที่สามารถนำไปเป็นกรอบในการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เนื้อหาทางด้านวิชาการของดนตรีไทย

2. ผลการศึกษาทางทฤษฎีดนตรีไทยเดิมจะเป็นข้อมูลในการสร้างหนังสือ และตำราเรียนในระดับต่างๆ

3. สามารถนำองค์ความรู้ด้านดนตรีไทยเดิมไปสร้างและพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาระดับต่างๆ

4. องค์ประกอบของดนตรีไทยเดิมเป็นพื้นฐานการเรียนการสอนดนตรีไทยซึ่งในอนาคตจำเป็นต้องผลิตและพัฒนาศิลปินให้มีความเชี่ยวชาญทั้งทางด้านปฏิบัติที่สามารถแสดงออก และมีความรู้ทางทฤษฎีที่สามารถอธิบายในเชิงวิชาการได้

มานพ วิสุทธิแพทย์

บรรณานุกรม

- ชิน ศิลปบรรเลง. **ดนตรีไทยศึกษา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2521.
- มนตรี ตราโมท. **ศัพท์สังคีต**. กรมศิลปากร, 2507.
- มานพ วิสุทธิแพทย์. **ดนตรีไทยวิเคราะห์**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2533.
- สงัด ภูเขาทาง. **การดนตรีไทยและทางไปสู่ดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ : Dr.Sax, 2532.
- _____. **ประชุมบทความทางวิชาการทางดนตรี**. กรุงเทพฯ : Dr. Sax, 2534.
- อุทิศ นาคสวัสดิ์. **ทฤษฎีและปฏิบัติดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ : พัฒนศิลป์การดนตรีและละคร, 2511.
- Hood, Mantle. **Improvisation in the Stratified Ensemble of Southeast Asia**. Selected Reports. vol. 2. Department of Music. UCLA, 1975.
- Maceda, Jose "A Concept of Time in a Music of Southeast Asia (A preliminary Account)," **Ethnomusicology Journal**. 30(1) ; winter, 1986.
- Miller, Terry and Williams, Sean. **Southeast Asia : The Garland Encyclopedia of Music**. Vol. 4. New York and London : Garland Publishing, Inc., 1998.
- Morton, David. **The Traditional Music of Thailand**. Berkeley : University of California Press, 1976.
- Sadie, Stanley. **The New Grove Dictionary of Music and Musicians**. Vol.18. London : Macmillan Publishers Limited, 1980.